

Magyarországi migrációs kilátások egy középiskolai felmérés tapasztalatai alapján

Mikó Eszter

Nyugat-magyarországi Egyetem Széchényi István Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Doktori Iskola
mikoeszter2012@gmail.com

Az utóbbi 10 évben jelentősen megnőtt azon fiatalok aránya, akik hosszabb vagy rövidebb időre, de külföldre mentek dolgozni vagy tanulni. Ezen fiatalok külföldre való távozása – amennyiben nem térnek haza – jelentős károkat okozhat a magyar gazdaság és szociális rendszer számára. Empirikus kutatásom során arra kerestem a választ, hogy a középiskolások körében mekkora a külföldre vándorlási szándék továbbá, hogy ezen fiatalok milyen időtávban gondolkodnak külföldi kiutazás esetében.

A Magyarországról külföldre irányuló migráció nem új keletű folyamat. Már a középkorban is jelen volt. Minden nagyobb történelmi vagy gazdasági esemény újabb és újabb migrációs hullámot indított el hazánkban. Ilyen történelmi esemény volt az 1848-49-es szabadságharc, az I. világháború utáni Trianoni békeszerződés, az 1929-32-es világválság, a II. világháború és az 1956-os forradalom is. A jelenkori migrációs folyamatokra az Európai Unióhoz való csatlakozásunk, az Uniós munkaerő-piaci korlátok megszűnése vagy a 2008-as gazdasági világválság hatott leginkább. Egyes becslések szerint 2008 és 2015 között a külföldre kivándoroltak száma elérte az 500 ezer főt. A jelenlegi módszerekkel akár a hazai, akár a nemzetközi statisztikai módszereket nézzük a migrációt választók pontos száma, kor és nem szerinti összetétele nehezen meghatározható. A KSH adatai szerint 93.751 fő hagyta el hazánkat 2008-2014 között (www.ksh.hu). Az Eurostat tükörstatisztikai adatai ugyanakkor 106.110 fő emigránst tart számon 2008-2013 között (<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>).

Eme jelentős migrációs mutatóval ugyanakkor nem vagyunk egyedül a Közép-Kelet-Európai térségben. 2008-2013 között az Eurostat adatai 1.265.293 fő lengyel állampolgárt tartanak számon emigránsként (<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>).

A Csehországból induló migrációra szintén a magas kivándorlás a jellemző. 2008-2014 között 109.069 fő hagyta el Csehországot a cseh statisztikai hivatal adatai szerint (www.vdb.czso.cz), ugyanakkor az Eurostat tükörstatisztikai adatai 2008-2013 között 302.239 cseh állampolgárságú emigránst tartott számon Európa különböző országaiban (<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>). 2008-2013 között az Eurostat adatai 1.274.899 fő román állampolgárt tartott számon emigránsként (<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>).

Ezen adatokból jól látszik, hogy a magas migrációs szándék nem csak Magyarországra jellemző. Mint a későbbiekben látni fogjuk, a migrációra ható tényezők is hasonlóak a térség országai között. Fontos, hogy a kutatás elemzése előtt tisztázzuk, hogy kit tekintünk migránsnak, ehhez pedig nélkülözhetetlen a migráció fogalmának meghatározása.

A társadalomtudomány területén dolgozó Póczik Szilveszter és Dunavölgyi Szilveszter megfogalmazása alapján a migráció az emberi történelem folyamán mindenkor jelen levő népmozgalom, amelynek során kisebb vagy nagyobb számú

népesség földrajzi tekintetben elmozdul, átmenetileg vagy végleges szálláshelyet, települési területet változtat. A migráció fogalma magában foglalja a meghatározott területről való kivándorlás, és egy másik területre való bevándorlás teljes esemény- és hatástörténetét, valamint a mechanizmusait (Póczik & Dunavölgyi, 2008).

1998-ban az Egyesült Nemzetek szervezete ajánlást adott ki a tagországok számára a migráns fogalmának meghatározásához. Azt a személyt tekintik migránsnak aki legalább 1 évig tartózkodik egy másik országban. Ezzel ellentétben a tartózkodási időre vonatkozóan az Európai Unió országaiban általában 3 hónap és 1 év között mozog az az időtartam ahonnan valakit bevándorlónak tekintenek. A migránsok meghatározásánál Ciprus, Svédország és Nagy-Britannia szigorúan tartja az 1 éves időkorlátot, míg Németország esetében már a tartózkodás megkezdésétől migránsnak tekintik a bevándorló személyt (Beer et al., 2010).

Empirikus kutatásom során mivel a jövőbeni szándékot vizsgáltam minden olyan esetet migrációs szándéknak tekintettem mely nem rövid idejű kirándulási szándékkal történő utazási cél volt.

Kutatásom célja annak meghatározása volt, hogy a középiskolában tanulók között mekkora a migrációs szándék. A középiskolában tanulók képezik az ország következő aktívkorú, dolgozó nemzedékét, így kivándorlási szándékuk jelentős hatást gyakorolhat a jövőben a gazdasági és társadalmi folyamatokra is, ezért is nagyon jelentős ez az elemzés.

A kutatást kérdőíves vizsgálat segítségével végeztem el, melyet interneten, megkeresés révén és postai úton töltöttem ki. A kitöltés során a főváros és a megyeszékhelyek, nagyobb városok iskoláit kerestem meg. A kitöltésben végül Budapest, Győr, Veszprém, Balatonalmádi, Nagykanizsa, Zalaegerszeg, Pécs, Székesfehérvár, Miskolc, Debrecen és Nyíregyháza városok tanulói vettek részt.

A kérdőívet összesen 1244 fő töltötte ki melyből 1242 válasz volt az elemzéshez felhasználható. A kérdőív kérdései három fő témakörből álltak össze. Az első fő kérdéskör a válaszadók demográfiai és tanulmányi adatait volt hivatott feltárni. Ilyen adat volt a válaszadók kora, születési és tanulmányi helye, az iskola típusa ahova jár és nyelvtudásuk mértéke. A kérdések második csoportja a fiatalok oktatásra fordított költségeit kívánta meghatározni, mint a különórák, kollégiumi költségek stb. A kérdőív harmadik kérdésköre a migráció szándék megismerését célzó kérdések voltak. Ezen kérdések a tanulmányi, később pedig munkavállalási célú migráció okait és célországát kívánta meghatározni elsősorban. A jelenlegi előadásban ezen kérdéskör válaszai kerülnek bemutatásra.

A felmérésben részt vevők demográfiai jellemzői

A válaszadók átlag életkora 18 év volt, a kérdőívet 438 fő férfi és 768 fő nő töltötte ki. 36 fő nem jelölte be melyik nemhez tartozik.

1. táblázat. A válaszadók születési és tanulmányi hely szerinti aránya főben

Régió	Születési hely	Tanulmányok végzésének helye
Észak-Magyarország	208	212
Észak-Alföld	191	181
Dél-Alföld	14	1
Közép-Magyarország	187	170
Közép-Dunántúl	68	68
Nyugat-Dunántúl	371	431
Dél-Dunántúl	169	164
Külföld	20	0
Nem válaszolt	14	15

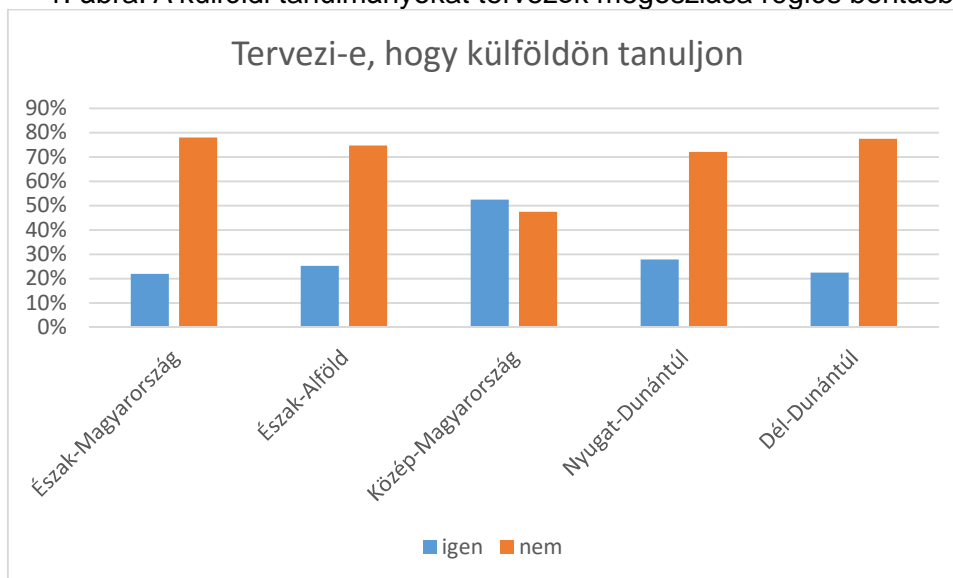
Forrás: Empirikus kutatás eredménye alapján saját szerkesztés

A megkérdezettek közül 653 fő gimnáziumban, 5 fő 5-öd és 6-od éves képzésen, 83 fő két tanítási nyelvű gimnáziumban vagy szakközépiskolában, 412 fő szakközépiskolában és 56 fő szakmunkásképző intézetben tanul. 33 fő nem válaszolt a kérdésre.

A felmérés tapasztalatai

Mint a lenti diagram is mutatja alacsony azon válaszadók aránya, akik külföldi tanulmányt terveznek. Egyedül a Közép-Magyarországi régióban haladja meg a külföldi tanulmányokat tervezők aránya a nem tervezők arányát.

1. ábra. A külföldi tanulmányokat tervezők megoszlása régiós bontásban

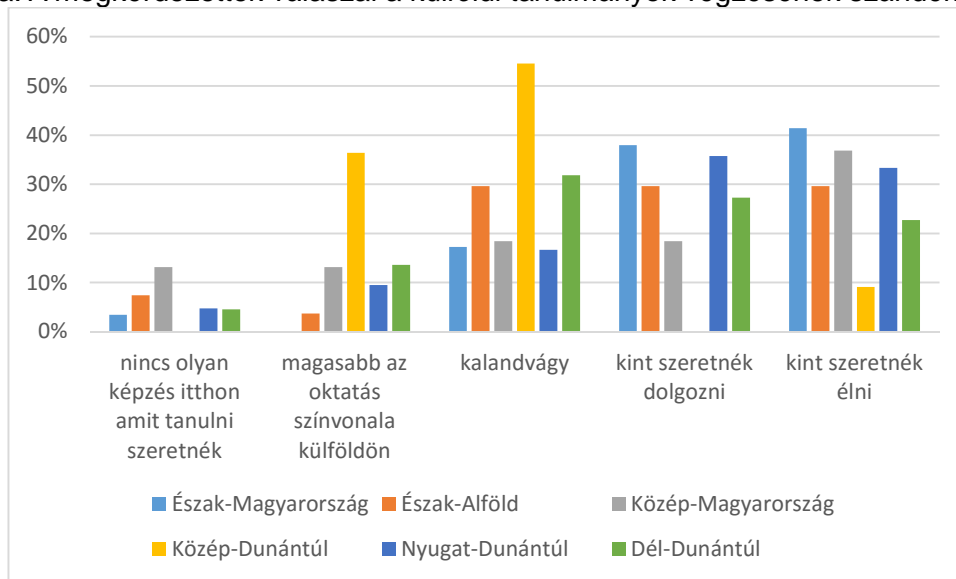
Forrás: Empirikus kutatás eredménye alapján saját szerkesztés

A válaszok Dél-Alföld és Közép-Dunántúl esetében az elemzéshez nem voltak elegendőek.

A következő kérdésre, hogy miért szeretnének külföldön tanulni, arányaiban a legtöbb választ a kalandvágy és a későbbi kinti munkavállalási szándék, és a kinti élet szándéka kapta. Érdekes azonban, hogy a Közép-Dunántúli régióban tanulók

válaszaiba kiugró helyen szerepel a külföldi magasabb oktatási színvonal és a kalandvágy. Ezen régiót leszámítva, a többi régióban hasonló a válaszok eloszlása a lehetséges okok között. Véleményem szerint Közép-Dunántúl esetében az ilyen jelentős kiugrás oka lehet, hogy az adott térségnek a Pannon Egyetemet leszámítva nincs egyetlen jelentős történelmi múlttal rendelkező egyeteme vagy főiskolája sem. Minden más régió több neves egyetemmel vagy főiskolával rendelkezik melynek oktatási területe igen szerteágazó továbbá több száz éves múltra tekintenek vissza. A magasabb oktatási színvonal feltételezésének másik oka lehet, hogy ha az éves felsőoktatási rangsort nézzük Európában, akkor a brit egyetemek igen kimagasló helyen szerepelnek. Ennek oka, hogy ezen egyetemek tudományos munkája, publikálása, kutatásai igen kimagaslóak.

2. ábra. A megkérdezettek válasza a külföldi tanulmányok végzésének szándéka alapján

Forrás: Empirikus kutatás eredménye alapján saját szerkesztés

A külföldön tanulni szándékozók közül 62 fő már konkrét lépéseket tett a kiutazásért, míg 130 fő már utána érdeklődött a kinti tanulás lehetőségének, 141 főnek pedig még csak a gondolataiban merült fel, hogy esetleg külföldön folytassa tanulmányait.

Arra, a kérdésre, hogy hova szeretnének kimenni, amennyiben külföldön folytatnák tanulmányaikat több válaszadó konkrét egyetemet is megjelölt a válaszadás során. A válaszok között kiemelkedő helyen szerepeltek az angliai és a skóciai egyetemek. Több válaszadó indoklása során kifejtette, hogy azért szándékozik például Skóciában tanulni a középiskola befejezése után, mert ott ingyenes az oktatás. Ugyanezen ok miatt jelölte meg több válaszadó a Bécsi Egyetemet is, ahogy Dániát is. A válaszok között az országok listáján egyértelműen Nagy-Britannia szerepelt az első helyen. 103 fő válaszadóból 63 fő jelölte meg Nagy-Britanniát, mint tanulmányainak folytatására lehetséges célországot. Az sem hagyható figyelmen kívül, hogy 15 fő az Amerikai Egyesült Államokat is megjelölte, míg Ausztriát csupán 9 fő. Németországot pedig csupán 3 fő jelölte meg. Ez azért is érdekes, mert ha a munkavállalási célországot vizsgáljuk a jelenleg külföldön élők esetében, akkor Németország Nagy-Britanniával együtt az első helyeken szerepel. Meglátásom szerint ennek egyik oka lehet, hogy a jelenleg külföldön dolgozók a kiutazás során elsősorban számukra ismerős nyelvvel és kultúrával rendelkező célországot kerestek. A közös történelmi múlt, az ismert nyelv és az adott ország közelsége pedig vonzóvá tette Németországot és Ausztriát. A jelenlegi fiatalok körében a telekommunikációs eszközök fejlődésével az oly távinkak

tűnő országok is, mint az Egyesült Államok vagy Ausztrália már könnyebben elérhető. A globalizációnak köszönhetően pedig az angol-amerikai kultúra és nyelv közel került hozzánk.

A válaszok között, miszerint miért kívánnak külföldön tanulni a legtöbb válasz a nyelvtanulás, nyelvtudás fejlesztése válaszok közül került ki, míg mások azért szeretnének külföldön tanulni, mert már él kinn rokonuk és emiatt sok esetben megoldott lenne a lakóhely, a beilleszkedés, lenne támogatói közeg odakint. A válaszadók válaszaiban többször megjelent ezen kérdés elemzésekor, hogy jobbnak tartják a külföldi egyetemek színvonalát, illetve hogy azért akarnak külföldön tanulni mert később kint szeretnének élni. A válaszok között szerepelt ezen felül még, hogy kint jobb a légkör, az ingyenes oktatás és az adott ország kultúrája is.

A következő kérdésre, hogy amennyiben nem mennének ki külföldre dolgozni, hol szeretnének munkát vállalni Magyarországon a jövőben a válaszadók válaszaiból Budapest emelkedett ki toronymagasan. A válaszadó fele megjelölte Budapestet vagy Pest megyét, mint a jövőbeli itthoni munkavégzés helyét. Budapest és Pest megye után a Hajdu-Bihar megye, Baranya megye és Győr-Moson-Sopron következett, ezen megyéken belül is a megyeszékhelyek kerültek elsősorban megjelölésre, kivétel Győr-Moson-Sopron megye, ahol Sopron városát is a válaszadók többsége megjelölte. Véleményem szerint ennek oka, hogy Sopron közel van az osztrák határhoz, így az osztrák munkavállalás, a napi ingázás könnyen megoldható lehet.

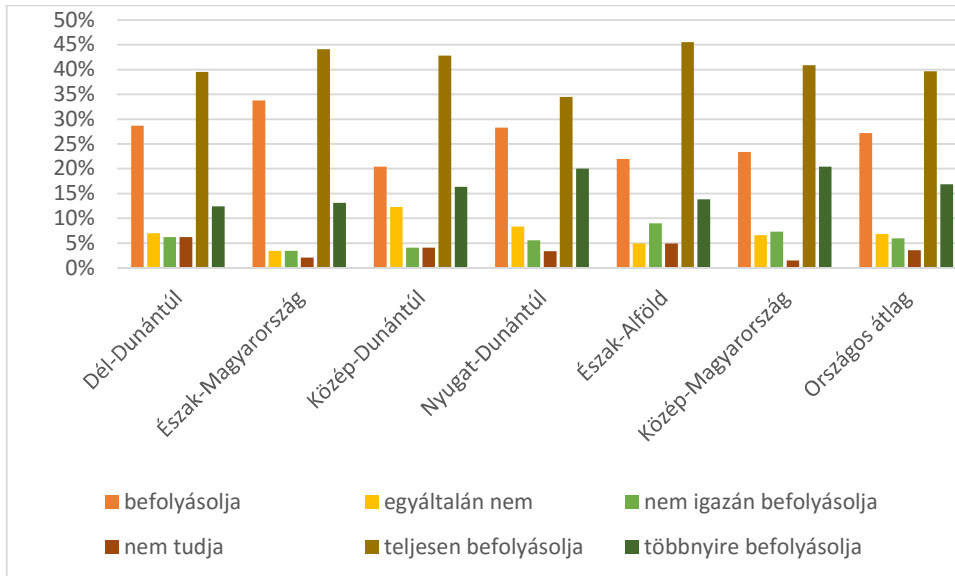
A 1242 fő válaszadóból összesen 1055 fő válaszolt arra a kérdésre, hogy a jövőben szeretne e külföldön munkát vállalni. Közülük 680 válaszolt igennel, míg 375 fő nem szándékozik külföldön munkát vállalni. A Dunántúli régiókban és Közép-Magyarországi régióban a legmagasabb azok aránya a régiós válaszadók között, akik külföldön szeretnének dolgozni. Észak-Alföld esetében volt a legmagasabb azok aránya, akik nem szeretnének külföldön munkát vállalni. Ennek oka lehet meglátásom szerint, hogy ez az ország egyik legelmaradottabb rész és az itt él fiatalok nem rendelkeznek a külföldi munkavállalás megkezdéséhez szükséges alaptőkével sem.

A következő kérdés azt vizsgálta, hogy melyek azok a tényezők amelyek hatással vannak a középiskolában tanulók külföldi munkavállalási szándékára. Az első helyen az itthoni kevés munkalehetőség állt, míg a második a nyelvtanulási szándék volt, amit a bizonytalan álláshelyek válasza követett. A kevés álláslehetőség nem csak hazánk esetében számít a migrációra ösztönzőleg ható tényezőnek. A lengyel, cseh és a román migránsok is ezen tényező miatt vándorolnak ki külföldre munkát vállalni. Esetükben a jobb Nyugat-Európai bérek és a külföldi magasabb életszínvonal is jelentős befolyásoló tényezőnek számít.

Arra kérdésre, hogy mely tényezők nem befolyásolják a kiutazásukat első helyen a környezeti okok álltak, ezt a negatív diszkrimináció, a fekete foglalkoztatás, a nem megfelelő közhangulat, és a rossz társadalmi légkör követte.

A következőkben a három leginkább befolyásoló tényezőt vizsgálok meg regionális bontásban. Az adott régió összes válaszához viszonyítva a kevés munkalehetőség az Észak-Alföldi régióban befolyásolja a leginkább a kivándorlási szándékot, míg a legkevésbé a Nyugat-Dunántúli régióban. Ezen válaszokat a Központi Statisztikai Hivatal munkanélküliségi adatokra vonatkozó adatai is alátámasztják, hiszen míg az Észak-Alföldön 10,9% a munkanélküliség, addig a Nyugat-Dunántúli régióban csak 3,8% volt 2015-ben.

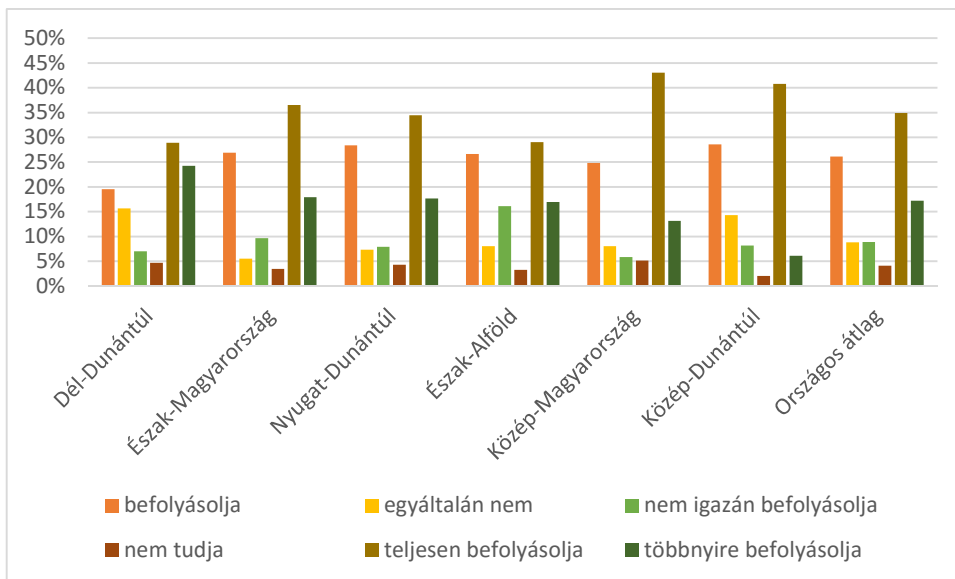
3. ábra. A kevés munkalehetőség, mint kiutazást serkető tényező régiós bontásban

Forrás: Empirikus kutatás eredménye alapján saját szerkesztés

A válaszok Dél-Alföld és Közép-Dunántúl esetében az elemzéshez nem voltak elegendőek.

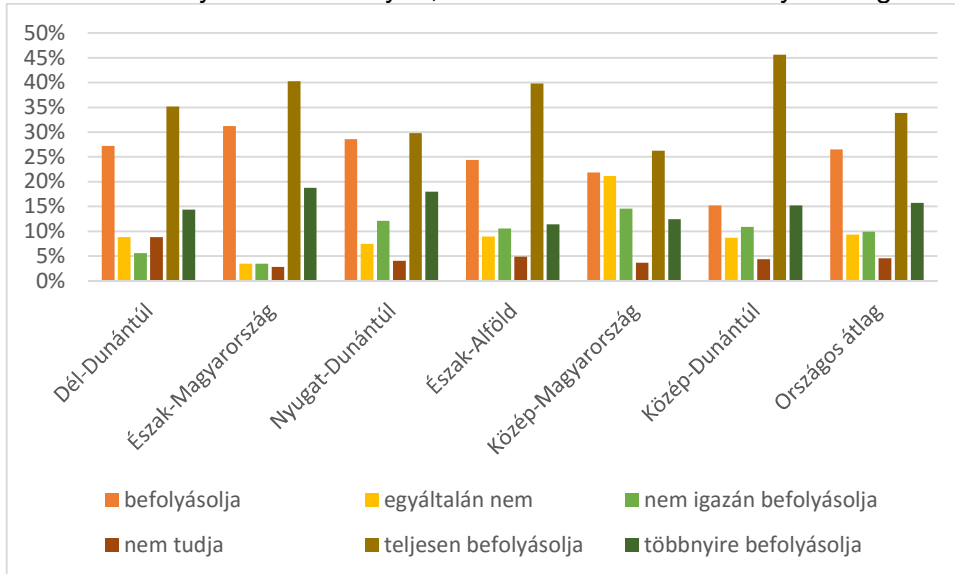
4. ábra. A nyelvtanulási szándék, mint kiutazást serkető tényező régiós bontásban

Forrás: Empirikus kutatás eredménye alapján saját szerkesztés

A negyedik ábrán jól látszik, hogy a Közép-Magyarországi régióban, ami Pest megyét és Budapestet foglalja magába a leginkább befolyásoló tényező a nyelvtanulási szándék, míg Dél-Dunántúl és Észak-Magyarország esetében a legkevésbé, bár tény, hogy ott is eléri a 30 %-ot. Érdekes azonban, hogy Dél-Dunántúl esetében közel 25%-ot elér azok aránya is, akiket egyáltalán nem befolyásol a kiutazás során a nyelvtanulás.

5. ábra. A bizonytalan álláshelyek, mint kiutazást serkető tényező régiós bontásban

Forrás: Empirikus kutatás eredménye alapján saját szerkesztés

A bizonytalan álláshelyek leginkább a Közép-Dunántúlon tanulók kutazási szándékára vannak a legnagyobb hatással. 6%-al megelőzi Észak-Magyarország és Észak-Alföld válaszadóinak választát. Ennek egyik oka lehet, hogy a kérdőív készítésének évében zárt be a térség egyik nagy ipari vállalata a komáromi Nokia gyár.

A következő kérdés, hogy kiutazás esetén végleg kinn kívánnak-e maradni, az adatok Dél-Alföld esetében nem voltak elegendőek az összehasonlításához. Kimagasló azoknak az aránya minden régióban, akik még nem tudják biztosan, hogy mennyi időre mennének ki külföldre, ugyanakkor a Nyugat-Dunántúli régió esetében hasonlóan magas azok aránya akik csak meghatározott időre tervezik a külföldi munkavállalást (42% a meghatározott időre kivándorolni szándékozók aránya és 44% azok aránya akik még nem tudják biztosan). A végleg kint maradni szándékozók aránya Észak-Magyarországon és Közép-Magyarországon volt a legnagyobb 19%-19%. Ezen két megye azonosan magas értéke között ugyanakkor véleményem szerint nem lehet kapcsolat. A két régió mind gazdasági, mind munkaerő-piaci adatai jelentősen eltérnek. A Közép-Magyarországi régióba pedig Budapest is beletartozik melynek jelentős ipara és munkaerőpiaca van.

A kiutazási célországok között első helyen Nagy-Britannia áll. 193 fő jelölte meg, mint lehetséges célországot. A második legnépszerűbb munkavállalási külföldi célország a válaszadók körében az Amerika Egyesült Államok állt 98 válasszal, amit 95 válasszal Ausztria követett. Csupán 21 fő jelölte meg célországgként Németországot és 11 fő Franciaországot. Európa összes többi országát kevesebb, mint 10 fő jelölte meg. Ugyanakkor összesen 14 jelölte meg Ausztráliát vagy Új-Zélandot, 15 fő pedig ázsiai célpontot jelölte meg, ebből 4 fő Dél-Koreát, 10 fő Japánt, 1 fő pedig Kínát jelölte meg munkavállalási célországgként.

Fontos megállapítások, következtetések

A válaszokból jól látszik, hogy a mai középiskolában tanulók esetében igen magas a migrációs szándék. Azok aránya, akik már tanulmányaikat is külföldön kívánják folytatni a megkérdezettek körében alacsony volt, ugyanakkor kiemelkedően magas volt azok aránya, akik a későbbiekben kint szeretnének dolgozni. Közülük igen kevesen tudják már most, hogy pontosan mennyi időre szeretnének külföldön munkát vállalni, a válaszadók többsége még ezen szándékát tekintve bizonytalan volt. A kiutazási célszágok esetében, mind a külföldi tanulmányokat tervezők, mint a külföldön dolgozni szándékozók körében Nagy-Britanniát az Amerikai Egyesült Államok követte a rangsorban, harmadik helyen pedig tőlük lemaradva Ausztria állt. A mai középiskolások esetében Németország már nem tartozik bele a kiutazási célszágok közé. A kiutazás oka a Közép-Kelet Európai országokhoz hasonlóan a több és jobb munkalehetőség állt, melyet a középiskolában tanulók esetében a nyelvtanulási szándék követett.

Összefoglalás

Az Európai Unióhoz való csatlakozásunk és az Uniós munkavállalási korlátok megszűnése nem csak hazánk, de az egész Közép-Kelet Európai térség esetében jelentős migrációs folyamatokat indítottak be. A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint körülbelül 100.000 ember hagyta el hazánkat az elmúlt 8 évben és vállalt külföldön munkát.

Kutatásom során arra kerestem a választ, hogy a középiskolában tanulók esetében mekkora a migrációs szándék. Empirikus kutatásom során megállapítottam, hogy a mai fiatalok esetében a tanulás miatti migrációs szándék alacsony, ugyanakkor a munkavállalási migrációs szándék igen magas. Azok közül, akik a jövőben külföldön kívánnak dolgozni igen magas azok aránya, akik még nem döntötték el, hogy a későbbiekben haza kívánnak e térni. A megkérdezettek 64,4%-a kíván külföldre menni és közülük kb. 40% még nem döntötte el, hogy végleg kint kíván e maradni. Ha ezt az arányt a jelenlegi középiskolai tanulókra levetítjük, akkor megállapítható, hogy a jelenlegi 438.000 középiskolás közül 282.313 fő kíván külföldre menni. Közülük a válaszadók válaszait figyelembe véve 59.639 fő kíván végleg külföldön maradni, míg 112.925 fő még bizonytalan. Hazánk jövőbeli gazdasági és társadalmi stabilitása miatt fontos, hogy ezen fiatalok végleg ne menjenek ki külföldre, hanem tudásukat és képességeiket itthon kamatoztassák, itthon dolgozzanak és fizessenek adót.

Irodalomjegyzék

- Beer, Joop de, Raymer, J., Erf, Rob van der, & Wissen, Leo van (2010). Overcoming the Problems of Inconsistent International Migration data: A New Method Applied to Flows in Europe. *European Journal of Population*, 26 (1), 459-481.
- Póczik Sz., & Dunavölgyi Sz. (2008). *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Budapest: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.